

1 april, kikker in je bil: lesje in humor natuurlijk.

Coleta Platenkamp

(Bijna) iedereen die een partner zoekt, vindt dat die persoon gevoel voor humor moet hebben. En gelukkig kan dat ook, want het humor gevoel van de een is dat van de ander niet. Ik bijvoorbeeld heb een hekel aan het elkaar vertellen van moppen. Maar ook ik kan bepaalde vormen van humor waarderen. Gelukkig vindt mijn partner mij -niet altijd, maar op gezette tijden toch wel- grappig en ik hem -ook niet altijd- ook. We zijn nog bij elkaar. En dan vraag je je af, waar dat in zit, hoe komt het dat je humor leuk vindt? En hoe komt het dat je (meestal) bij elkaar aanvoelt dat een grap wel of niet 'leuk' is?

Op 1 april 2015 gaf Professor Ivan Brown een inspirerende lezing, getiteld "Is it OK to laugh?, Humor and Disability" (ja, ik ben toch maar gegaan en het vond plaats). Dit in het kader van een lezingen cyclus georganiseerd door disability studies aan de VU. Brown gaf een aantal voorbeelden waarbij hij de vraag stelde of we wel om alle vormen van humor mogen lachen. De meningen zullen daarover zeker verdeeld zijn. Met diverse voorbeelden van cartoons illustreerde Ivan Brown helder en duidelijk wat humor kan opleveren, met ons kan doen. Ik kan de cartoons niet afbeelden, maar hier zijn veel van zijn voorbeelden te vinden: <http://www.mchumor.com>, <https://www.offthemark.com>, <https://www.cartoonstock.com> .

Wat er kan gebeuren als je iets humoristisch vindt aldus Brown, is dat je uit je gewone 'frame', kijk op de wereld, 'zijn', denkpatroon kan worden meegenomen. Dan verandert soms dat frame, het wordt 'gereframed': humor maakt dan dat je vanuit een alternatieve invalshoek buiten je blikveld, anders gaat kijken naar een situatie. Daarvoor moet die humor dan allereerst voldoen aan PSPS: Ze moet 'Physically, Socially, Psychologically Safe' zijn.

Een van zijn voorbeelden: een foto van een persoon in een rolstoel voor een trap vinden we niet grappig. Maar een cartoon van een persoon in een rolstoel voor een trap, die op een knop drukt en de boodschap krijgt: sorry, we kunnen u niet helpen, maar u kunt wel een tevredenheidsenquête invullen, zullen velen wél grappig vinden.

Allereerst zorgt de cartoon voor afstand, maar daarnaast moeten we de grap snappen, die moet herkenbaar zijn, en dan gaan we vaak ook over de situatie nadenken.

En

deze kan, zo vlak voor Pasen, ook mensen aanspreken.

Iemand neemt een concept, rommelt er wat mee en dat kan grappig zijn. Dat kan met beelden, een optreden, cartoons, woorden etc., zolang we wat we zien, lezen, horen en definiëren als grappig.

Waar we om lachen aldus Ivan Brown, zijn zaken die voldoen aan de PSPS aspecten, die we herkennen en gebracht worden met een twist, een kanteling. Zo wordt humor op verschillende manieren met verschillende doelen ingezet: om te lachen over, om een punt te maken, om een vooroordeel aan te kaarten, verbeeldingskracht en creativiteit te voeden. Dat gebeurt bij mij bijvoorbeeld als ik aan humoristische situaties denk die over de zorg geschreven zijn in boeken van betrokkenen. Bijvoorbeeld door Tosca Niterink (2013)ⁱⁱ die schreef:

“Zuster Tineke voelt zich nog helemaal niet thuis in de kleinschalige knusheid. (..) Ze kan zich niet vinden in het ‘vader en moedertje spelen in een huiskamer’. Zuster Tineke is gewend om in een wit schort door de gangen te rennen, geen tijd te hebben en ‘t is niet anders’ en ‘onderbezetting’ te roepen. Dat was haar rol in Sint Peterus in het Park op de grootschalige geriatrische afdeling Dopheide. Dat waren nog eens tijden, vijftig mensen naar bed haasten. Hier hebben ze de hele club uitgesmeerd in groepjes van acht. ‘Ik vind het hier saai’, zegt ze, ‘ik hou van reuring, ik verveel me gewoon hier’.”

Op dat moment moet ik lachen mét, maar misschien toch ook een beetje over. Want vanuit cliënten perspectief is meer aandacht voor minder personen gewoon gewenst, maar zuster Tineke denkt er anders over. De humor bevat een boodschap, stelt misstanden aan de kaak, zoekt grenzen op. En dan is de vraag die blijft staan: tot hoever mag je met humor gaan? Wanneer is humor fout? Die vraag zal vaker gesteld worden als er gelachen wordt over, buiten de groep. Ik denk dan aan Charlie Hebdo.

Maar als humor gepast gebruikt wordt zoals het, in de uitnodiging stondⁱⁱⁱ, ‘kan het ons helpen omgaan met de moeilijke situaties in het leven.’ Daarom nog even wat humor vormen die mij doen g(r/l)im)lachen:

1. Allereerst de uitsmijter van Ivan Brown:

<https://www.youtube.com/watch?v=taTSxDVEHRM> Jack Carroll, een stand up comedian van 14 jaar met beperking.

2. Dick Springorum(2002)^{iv}: ‘Ho effe. Impotent raken. Krijg nou wat. Dát is niet de bedoeling, dat hoort helemaal niet bij m’n kwaal, daar mankeer ik niks. ‘U kunt dan vaak nog wel een erectie krijgen, maar het ejaculaat wordt dan niet meer uitgestoten, dat komt dan via de plasbuis in de blaas en dat plast u dan gewoon uit.’ Mijn ejaculaat wordt niet meer uitgestoten? Wat krijgen we nou? Dat ga ik voortaan dus gewoon uitplassen? Mijn ejaculaat uitplassen? ‘Dus volgende week woensdag om twee uur op de polikliniek heekunde. Weet u waar die is?’ Ja, dat weet ik, aarzel ik. ‘Dan moet u bij de hoofdingang rechtdoor en dan rechts en dan links. O, rechtdoor en dan rechts en dan links.

Rechtdoor en dan rechts en dan links; rechtdoor en dan rechts en dan links schaatst het door m’n hoofd als ik de hoorn neerleg. Ik kán helemaal niet schaatsen. Rechtdoor, en dan rechts en dan links. En het ejaculaat gewoon uitplassen. Rechts, links, gewoon rechtdoor’, uitplassen.’

3. <https://www.youtube.com/watch?v=3Ijz9W3xwD4>

ⁱ Zie: <http://www.kbs-frb.be/uploadedFiles/KBS-FRB/05%29 Pictures, documents and external sites/09%29 Publications/POD-2047-Framing-NL.pdf> Baldwin Van Gorp en Tom Verduyck: ‘Framing en Reframing’: anders communiceren over dementie. Koning Boudewijnstichting, Brussel 2011. ISBN 978-90-5130-723-8 Pag.11: ‘Frames zijn

‘organiserende principes’ die sociaal gedeeld worden. Op symbolische wijze worden ze ingezet in de sociale werkelijkheid op een betekenisvolle wijze te structureren, en dat op soms hardnekkige wijze gedurende langere tijd (Reese, 2001). Frames bieden een perspectief aan, een specifieke kijk op de werkelijkheid, maar daardoor vallen mogelijk alternatieve invalshoeken buiten het blikveld.

ii Tosca Niterink: ‘De vergeetclub’ Uitgeverij Podium, Amsterdam 2013. ISBN 97890 5759 666 7. Pag. 37.

iii <http://disabilitystudies.nl/lezing-humour-and-disability-it-ok-laugh-op-1-april>

iv Dick Springorum ‘Deze meneer wordt morgen geholpen.’ Taalgebruik en communicatie in het ziekenhuis. Uitgeverij: Aramith, J.H. Gottmer, Haarlem 2002 ISBN 906834192/NUR860623 Pag. 43